

Regeringens proposition

1975/76:73

om kultur- och fritidsverksamhet inom handelsflottan

beslutad den 30 oktober 1975.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

BENGT NORLING

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen behandlas frågor om den framtida inriktningen och organisationen av välfärdsarbetet inom handelsflottan.

Vidare föreslås en omläggning av finansieringen av välfärdsarbetet. Sålunda avses nuvarande finansieringsordning med särskilda välfärdsavgifter ersättas med en ordning, innebärande att viss del av de statliga sjöfartsavgifterna disponeras för ändamålet. Möjligheten hålls öppen att senare införa en särskild arbetsgivaravgift som kompletterande finansieringskälla.

För att täcka det driftunderskott som beräknas uppstå i välfärdsrådets verksamhet innevarande budgetår – i storleksordningen 4 milj. kr. – föreslås i propositionen att den av redaren betalade delen av nuvarande välfärdsavgift höjs från och med den 1 januari 1976. Propositionen innehåller förslag till härför erforderlig ändring av lagen om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1948:495) om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk**

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1948:495) om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk¹ dels att i 4 § ordet "Konungen" skall bytas ut mot "regeringen", dels att 2 § skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*2 §²

Välfärdsavgiften utgör *tio* öre för dag och sjöman under tid då sjömannen varit för utrikes fart påmönstrad å svenskt handelsfartyg. Semester som infaller i omedelbar anslutning till avmönstring inräknas i nämnda tid. Avgiften skall utgivas *till hälften* av sjömannen och *till hälften* av redaren.

Välfärdsavgiften utgör *170* öre för dag och sjöman under tid då sjömannen varit för utrikes fart påmönstrad å svenskt handelsfartyg. Semester som infaller i omedelbar anslutning till avmönstring inräknas i nämnda tid. Avgiften skall utgivas *med 5 öre* av sjömannen och *med 165 öre* av redaren.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976.

Förslag till**Lag om upphävande av lagen (1948:495) om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk**

Härigenom föreskrives att lagen (1948:495) om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1976. Föreskrifter för tiden därefter om beräkning och erläggande av sådan avgift som avses i lagen meddelas av regeringen.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1958:176

² Senaste lydelse 1966:54

Mot bakgrund av bl. a. denna utveckling har det befunnits motiverat att se över välfärdsrådets verksamhet.

Med stöd av regeringens bemyndigande tillkallade chefen för kommunikationsdepartementet den 16 januari 1975 en sakkunnig¹ med uppgift att utreda frågan om den framtida organisationen och finansieringen av den verksamhet som bedrivs av handelsflottans världsråd. Utredningsmannen har biträttats av experter bl. a. representerande redarnas och de ombordanställdas organisationer.

Utredningsmannen avgav i september 1975 betänkandet (Ds K 1975:7) Kultur och fritidsverksamhet inom handelsflottan. Riktlinjer, organisation och finansiering.

Yttranden över betänkandet har avgetts av riks försäkringsverket, sjöfartsverket, handelsflottans välfärdsråd, statskontoret, riksrevisionsverket, riksskatteverket, statens kulturråd, Svenska Kyrkans Sjömansvårdsstyrelse, Arbetsarnas Bildningsförbund/Sjöfolkets Studieavdelning, Göteborgs biblioteksnämnd (Svenska sjömansbiblioteket), Rederiföreningen för mindre fartyg, Svenska Maskinbefälsförbundet, Svenska Sjöfolksförbundet, Sveriges fartygsbefälsförening, Sveriges Radio, Sveriges Redareförening, Sveriges riksiddrottsförbund och Stiftelsen Stockholms Sjöfartshotell. Välfärdsrådet har bifogat yttranden av sin Stockholmssektion, Sjöbefälsskolornas Elevorganisation, Stiftelsen Sjöfartshotellet i Sundsvall, Stiftelsen Göteborgs Sjöfartshotell, svenska generalkonsulatet i Antwerpen, Svenska Korporationsiddrottsförbundet och televerkets radiodivision.

2 Nuvarande förhållanden

Enligt instruktionen för handelsflottans välfärdsråd (1966:700, ändrad 1969:507 och 1971:518) har rådet till uppgift att planlägga och samordna välfärdsarbetet för sjöfolk. Rådet består av en av regeringen utsedd ordförande, en av sjöfartsverket förordnad ledamot samt sju andra ledamöter, som regeringen utser särskilt och som skall företräda för välfärdsarbetet intresserade organisationer. För de sistnämnda ledamöterna finns suppleanter till det antal regeringen bestämmer. Rådet innehåller f. n. representanter för bl. a. de ombordanställdas fackliga organisationer, Sveriges Redareförening och Svenska Kyrkans Sjömansvårdsstyrelse.

Välfärdsrådet har för sin centrala verksamhet ett kansli i Stockholm med en chef och ytterligare sex fast anställda tjänstemän. Kamerala ärenden handläggs enligt överenskommelse av sjöfartsverket. Välfärdsrådets lokala verksamhet i hamnar är knuten till av rådet inrättade sektioner, varav det f. n. finns tolv i Sverige och lika många utomlands, samt till nio sjöfartshotell,

¹ Generaldirektören Göran Borggård

varav ett utomlands. I de svenska sektionernas styrelser ingår representanter för de ombordanställdas fackliga organisationer, olika sjöfartsintressenter och kommunala organ. Utomlands är det vanligt att i sektionsstyrelserna också ingår representanter för svenska konsulat och Svenska Kyrkans Sjömansvårdsstyrelse. För sektionsverksamheten har välfärdsrådet fast anställda tjänstemän, s. k. välfärdssekreterare. På sex platser, varav fyra utomlands, finns personal anställd säsongvis.

Välfärdsrådets verksamhet innefattar i huvudsak följande aktiviteter:

Stödjande av sjöfartshotellverksamhet, sjöfartsklubbar och fritidsanläggningar

Organisation och ledning av idrott

Anskaffning och distribution av filmer, TV-kassettprogram och ljudband

Prenumeration och distribution av tidningar; inköp och utsändning av pocketböcker.

Dessutom sänds på rådets uppdrag via radio särskilda för handelsflottan avsedda nyhetsprogram fyra gånger per dygn.

Antalet inom handelsflottan aktiva medlemmar i de ombordanställdas organisationer var mer än 20 000 vid utgången av år 1974. Härav utgjorde ca 5 600 utländska medborgare. Antalet fartyg över 300 ton brutto var 621 vid mitten av år 1975.

Sverige har anslutit sig till Internationella Arbetskonferensens (ILO:s) rekommendation år 1970 (nr 138) om sjöfolks välfärd till sjöss och i hamn (prop. 1971:158, SoU 1971:43, rskr 1971:302). Rekommendationen innebär bl. a. att ett lands välfärdsanläggningar skall få utnyttjas även av andra länders sjöfolk.

Välfärdsrådets kostnader beräknas budgetåret 1975/76 uppgå till drygt 6,1 milj. kr., varav ca 1,3 milj. kr. för löner m. m., ca 1,2 milj. kr. för bidrag till sektioner m. fl., ca 1,1 milj. kr. för filmverksamhet och ca 2,2 milj. kr. för TV-kassettkomplexitet. Kostnaderna för filmverksamheten täcks till största delen genom intäkter från filmuthyrning. TV-kassettprogram distribueras emellertid kostnadsfritt för de ombordanställda. TV-utrustningen på de 216 fartyg som är anslutna till kassettkomplexiteten tillhandahålls och bekostas av ett särskilt bolag, som har bildats av rederierna.

Till finansieringen av välfärdsrådets arbete utgår såsom tidigare har nämnts en särskild välfärdsavgift, som till hälften betalas av sjömannen och till hälften av redaren. Avgiften är nu 10 öre per dag och sjöman. Staten lämnar ett bidrag till välfärdsverksamheten, vilket uppgår till samma belopp som avgifterna för sjömän och redare sammantagna. De influtna avgifterna uppgick till ca 520 000 kr. budgetåret 1974/75. Avgifterna tillförs enligt det föregående en fond, handelsflottans välfärdsfond, som dessutom med hänsyn till utgifter av investeringskaraktär har tillförts särskilda medel över statsbudgeten. Fondens tillgångar uppgick i början av 1970-talet till mer än 10 milj. kr., men har vid utgången av budgetåret 1974/75 gått ned till ca 280 000 kr.

Förutom av välfärdsrådet bedrivs välfärdsverksamhet inom handelsflottan huvudsakligen av Svenska Kyrkans Sjömansvårdsstyrelse samt av Svenska sjömansbiblioteket. Sjömansvårdsstyrelsen har sammanlagt 24 sjömanspräster samt annan personal stationerade i 26 hamnar på olika håll i världen. På stationeringsorterna äger eller förhyr sjömansvårdsstyrelsen anläggningar med läsrum m. m. Man ordnar gudstjänster, samkväm och sightseeing samt ger möjlighet till utövande av idrott. Besök görs på fartyg och hos sjöfolk som ligger på sjukhus. Sjömansvårdsstyrelsen biträder välfärdsrådet med bl. a. tidningsdistribution till fartyg och har även egen sådan distribution. Flera av sjömanskyrkorna fungerar som bytescentraler för välfärdsrådets filmer och som förmedlingscentraler för Svenska sjömansbiblioteket. Detta, som är anknutet till Göteborgs kommunala bibliotek, drivs med statliga medel. Böckerna lånas i allmänhet ut några hundra i taget per fartyg via förmedlingscentraler, varav de flesta är sjömanskyrkor.

Välfärdsrådet samarbetar med motsvarande organ i de nordiska grannländerna bl. a. genom årligen återkommande konferenser. Samarbete mellan de skandinaviska länderna på välfärdsområdet har resulterat i tillkomsten av ett sjömanshotell i Antwerpen och en sjöfartsklubb med fritidsanläggning i Manila.

3 Utredningen

3.1 Statligt engagemang i välfärdsarbetet

Det är enligt utredningen av rättviseskäl och från allmän samhällelig synpunkt angeläget att handelsflottans ombordanställda inte isoleras mer än som yrkets särart nödvändiggör. Det allmänna samhällsintresset att motverka de ombordanställdas isolering motiverar att staten påtar sig ett primärt ansvar för välfärdsarbetet inom handelsflottan. Det bör därför alltså finnas ett statligt välfärdsorgan för handelsflottan.

3.2 Verksamhetens inriktning

Översynen av välfärdsrådets verksamhet har i enlighet med utredningsdirektiven enbart avsett den huvudsakliga inriktningen och omfattningen av rådets fortsatta arbete. En detaljerad genomgång i rationaliseringssyfte av kontorsorganisation och arbetsrutiner bör dock enligt utredningens mening komma till stånd i en nära framtid.

De allt kortare liggetiderna i hamn för handelsflottans fartyg motiverar en fortsatt förskjutning av välfärdsarbetet mot fritidsverksamheter ombord. Härför fordras bl. a. en effektiv landbaserad och geografiskt spridd välfärdsorganisation, som anpassas till förändringar i handelsflottans besöksfrekvens i skilda hamnar världen över.

Det måste förbli en viktig uppgift för det statliga välfärdsorganet att fort-

löpande bedöma, vilka verksamhetsgrenar som bör bedrivas inom välfärdsarbetet, och att avväga de olika verksamhetsgrenarnas omfattning i förhållande till varandra. Utredningen förutsätter vidare att Svenska Kyrkans arbete för ombordanställda kommer att fortgå i ungefär samma omfattning som nu och att nuvarande nära samverkan skall bestå mellan Svenska Kyrkan och det statliga välfärdsorganet.

De sociala skäl som en gång motiverade tillkomsten av särskilda sjöfartshotell i Sverige med hjälp av statliga bidrag kan inte anses gälla längre. I och med förändringarna under de senaste åren i fråga om sjöfolkets anställningsformer, tjänstgöringsperioder och sätt för tillträdande av anställning har behovet av hotell med särskilda, lägre rumspriser för sjöfolk praktiskt taget försvunnit. I de flesta fall står arbetsgivaren för rumskostnaden, när sjöfolk anlitar sådana hotell. Utredningen föreslår att det statliga välfärdsorganet tar initiativ till att de stiftelser, som driver de svenska sjöfartshotellen, under en begränsad övergångstid avvecklar den subventionerade uthyrningen av hotellrum till sjöfolk. Avvecklingen bör åtföljas av återbäring av till stiftelserna lämnade statsbidrag. Beträffande det skandinaviska sjöfartshotellet i Antwerpen, som drivs med svenskt ekonomiskt bistånd, föreslår utredningen att välfärdsorganet under en provotid noga följer utvecklingen i fråga om den utsträckning i vilken hotellet anlitas av självbetalande svenskt sjöfolk och att man därefter tar ställning till frågan om fortsatt svenskt engagemang i hotellrörelsen.

På grund av fartygens korta liggetider i hamn har sjöfolket inte tillfälle att utnyttja sjöfartsklubbar och idrottsanläggningar i samma utsträckning som förut. Utredningen föreslår att utnyttjandegraden vid var och en av de av välfärdsrådet stödda sjöfartsklubbar och idrottsanläggningarna noggrant studeras under så lång tid som erfordras för att bedöma behovet av deras fortsatta existens, och att frågan om avveckling därefter prövas.

Enligt utredningens mening bör omfattningen av ljudbands- och filmdistributionen till fartyg ökas något medan TV-kassettverksamheten, som befinner sig på ett försöksstadium, tills vidare bör fortgå i samma omfattning som f. n.

Litteraturförsörjning till de ombordanställda hos handelsflottan ombesörjs från två håll, nämligen både från välfärdsrådet och Svenska sjömansbiblioteket. De båda organen bör tillsammans utreda om det inte är mera rationellt att sjömansbiblioteket övertar hela litteraturförsörjningen.

3.3 Personalfrågor

För att åstadkomma bättre kontakt mellan det statliga välfärdsorganets centrala kansli och det lokalt av organets sektioner och andra bedrivna välfärdsarbetet föreslås att två tjänster inrättas för resande välfärdssekreterare. I likhet med motsvarande personal hos Statens velferdsråd för handelsflåten i Norge bör de resande välfärdssekreterarna dessutom arbeta med infor-

mation om välfärdsverksamhet i samband med sjöfolksutbildning och ombord på fartyg i hamn, med ledning och stimulerande av motionsidrott i land och ombord samt med kontaktbesök hos rederier m. m.

Förverkligande av förslagen om utökad film- och ljudbandsverksamhet samt om intensifierad kontakt mellan välfärdsorganets kansli och det lokala välfärdsarbetet motiverar dessutom förstärkning av kansliet.

3.4 Välfärdsorganets organisationsform och benämning

Utredningen finner övervägande skäl tala för att det statliga välfärdsorganet förblir ett organ av verkstyp med en styrelse innehållande representanter för berörda parter inom handelsflottan. Eftersom ordet välfärd bär en i ifrågasättande sammanhang ålderdomlig prägel och på många håll inom handelsflottan anses mindre lämpligt, föreslås att organets namn ändras till handelsflottans kultur- och fritidsråd.

Systemet med sektioner för lokal och regional samordning och ledning av välfärdsarbete har fungerat tillfredsställande och bör bibehållas. Möjligheten av att knyta sektionen i Stockholm direkt till det centrala kansliet bör dock övervägas.

3.5 Verksamhetens finansiering

Enligt utredningens mening är det naturligt att sjöfartsnäringen själv svarar för de kostnader som är förenade med den fortsatta välfärdsverksamheten. Denna är inriktad på de anställda först och främst i den svenska handelsflottan och dem i utländska rederiers fartyg, som besöker svenska hamnar. Det kan synas naturligt att redare, vilkas anställda kommer i åtnjutande av välfärdsarrangemangen, deltar i bestridandet av de därmed förenade kostnaderna.

I ett antal sjöfartsländer t. ex. Norge och Förbundsrepubliken Tyskland har välfärdsarbetets finansiering utvecklats ungefär som i Sverige, dvs. såväl arbetsgivare som arbetstagare deltar i finansieringen. Även tillskott av statsmedel förekommer. I bl. a. Norge har emellertid finansieringsprinciperna ställts under diskussion. Att man även utomlands fortfarande tillämpar system, som bl. a. innebär att de ombordanställda medverkar i finansieringen av välfärdsverksamheten, kan enligt utredningens mening inte vara något hinder för att nu överväga en reformering av den gällande ordningen.

Utredningen menar att eftersom välfärdsverksamheten också kommer anställda på utländska fartyg tillgodo, bör man välja en metod enligt vilken såväl svensk sjöfart som utländska rederier vilka seglar på svenska hamnar deltar i finansieringen av kostnaderna. Utvägen att helt täcka kostnaderna genom en arbetsgivaravgift enbart för svenska redare framstår därför som

mindre lämplig och saknar stöd hos såväl arbetsgivare- som arbetstagarorganisationerna inom näringen.

Mot denna bakgrund har utredningen funnit övervägande skäl tala för en lösning, som innebär att välfärdskostnaderna i första hand täcks genom att man tar i anspråk en andel av de statliga sjöfartsavgifterna, vilka måste höjas av detta skäl. Dessa avgifter betalas av samtliga rederier som trafikerar svenska hamnar.

Nettoutgifterna för välfärdsverksamheten under budgetåret 1976/77 kan uppskattas till ca 6,5 milj. kr. Härtill bör komma en post för successiv uppbyggnad av en fond, lämpligen benämnd handelsflottans kultur- och fritidsfond, såsom ersättning för den numera i det närmaste helt förbrukade välfärdsfonden. Behovet av en sådan fond betingas dels av att konjunkturberoende nedgångar hos den finansieringskälla som skall finansiera välfärdsverksamheten kan inträffa, medan verksamhetens kostnader till mycket stor del kan betraktas som fasta, dels av att det även i framtiden kan uppstå behov av förhållandevis stora utgifter av engångsnatur, vilka hellre bör bestridas av fondmedel än genom tillfälliga avgiftshöjningar. Det synes lämpligt att uppbyggnadsbidraget till fonden under de närmaste åren begränsas till ca 500 000 kr. per år. Uppbyggnaden bör fortgå till dess att fonden nått lämplig storlek, förslagsvis motsvarande rådets årliga löpande utgifter. Av de statliga sjöfartsavgifterna bör därför tas i anspråk 7 milj. kr. för budgetåret 1976/77. Den del av inkomsterna av sjöfartsavgifterna som skall användas för välfärdsändamål inom handelsflottan torde böra bestämmas till att utgå som en procentuell andel av inkomsterna och inte till ett visst belopp. Detta bör vara administrativt fördelaktigt, eftersom allmänna kostnadsförändringar som kan föranleda justering av sjöfartsavgifterna kan antas göra sig gällande i ungefär samma omfattning inom båda de områden – välfärdsarbetet och sjöfartsverkets verksamhet – på vilka inkomsterna av dessa avgifter skall utnyttjas. Förändring av ett fastställt procenttal torde därigenom komma att erfordras mera sällan. Om man utgår från nuvarande fyra avgifter, innebär det nämnda att dessa skulle behöva höjas med ca 7 % för finansiering av välfärdsverksamheten.

Utredningen föreslår att det nya finansieringssättet införs den 1 juli 1976 och att samtidigt lagen om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk upphör att gälla.

Under vissa förhållanden kan en finansiering av välfärdsverksamheten som helt grundar sig på statliga sjöfartsavgifter behöva kompletteras. Kostnadsutvecklingen och oförutsedda investeringsbehov kan ställa krav på en särskild finansieringskälla. I en sådan förändrad situation kan det befinnas lämpligt att fördela finansieringsbördan mellan de statliga sjöfartsavgifterna och en mer renodlad arbetsgivaravgift. För detta ändamål framlägger utredningen ett subsidiärt förslag till komplettering av finansieringen över en arbetsgivaravgift, som tar sikte enbart på svenska redare. Avgiften föreslås utgå som ett av regeringen fastställt procenttal av vad redaren sammanlagt

under året utgivit i lön till ombordanställda i form av pengar och vissa naturaförmåner. Om behov av en sådan avgift uppstår, bör för reglering av densamma en särskild lag utfärdas, lag om avgift till främjande av kultur- och fritidsverksamhet inom handelsflottan. Utredningen lägger fram förslag till utformningen av en sådan lag.

Fonden för kultur- och fritidsverksamhet inom handelsflottan bör tillföras den nuvarande välfärdsfondens återstående behållning samt medel som kan komma att återbäras till statsverket vid avveckling av sådan välfärdsanläggning som inrättats med stöd av statsbidrag.

Med den omfattning av välfärdsverksamheten under budgetåret 1975/76 som förutsatts i prop. 1975:1 beräknas underskottet i verksamheten till 4 milj. kr. Utredningen har funnit övervägande skäl tala för att underskottet täcks med medel som tillskjuts av redarna. Den administrativt enklaste vägen att tillföra verksamheten ytterligare medel synes vara att höja välfärdsavgiften under övergångstiden fram till dess att det nya finansierings-systemet träder i kraft. Den del av välfärdsavgiften som utges av redarna föreslås därför höjd till 165 öre för dag och sjöman från och med den 1 januari 1976. Härför krävs ändring av 2 § i lagen om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk. Förslag härtill framläggs av utredningen. Det förutsätts att det statliga bidraget skall utgå med samma belopp som hittills. Det bör alltså uppgå till dubbelt så mycket som inflyter i välfärdsavgifter från sjömännen.

4 Remissyttrandena

Utredningens förslag till huvudsakliga riktlinjer för det fortsatta välfärdsarbetet tillstyrks av *handelsflottans välfärdsråd, sjöfartsverket, riksrevisionsverket, statskontoret, Rederiföreningen för mindre fartyg, Sveriges fartygsbefälsförening, Sveriges Redareförening och Svenska Kyrkans Sjömansvårdsstyrelse.*

Svenska Sjöfolksförbundet har inte heller någon erinran mot förslagen till riktlinjer utom på följande tre punkter. Således bör filmdistributionen ske utan kostnad för sjöfolket, varvid kostnaden bör antingen påföras redarna eller täckas genom en höjning av fyravgifterna utöver vad utredningen har föreslagit. Utbudet av tidningar bör ökas och tidningsdistributionen effektiviseras. All bokdistribution till fartygen bör övertas av det statliga välfärdsorganet. Sjöfolksförbundet ställer sig bakom utredningens förslag till avveckling av nuvarande form av statligt engagemang i sjöfartshotell men anser att det bör ersättas av en möjlighet att få åtnjuta hotellrabatt för sjöfolk som är anmälda som arbetssökande vid någon av arbetsförmedlingarna i Göteborg, Stockholm eller Malmö. Skälet härtill är att det fortfarande under någon tid kommer att finnas sjöfolk, företrädesvis bland de äldre, som saknar egen bostad.

Svenska Maskinbefälsförbundet anser att de sociala skäl som motiverade

tillkomsten av sjöfartshotell i Sverige fortfarande gäller, eftersom det alltjämt finns sjöfolk utan egen bostad. Vidare påpekar maskinbefälsförbundet att samtliga välfärdsanläggningar bör omfattas av den föreslagna undersökningen om deras existensberättigande. I övrigt ansluter sig förbundet till utredningens förslag om riktlinjer för välfärdsverksamheten.

Av övriga remissinstanser har några uttalat sig i frågor gällande enskilda verksamhetsgrenar inom välfärdsarbetet. Sålunda framhåller *statens kulturråd* vikten av att kvalitativa synpunkter starkt beaktas vid distributionen av filmer, ljudband, TV-kassetter och litteratur samt av att självverksamhet bl. a. i form av studier stimuleras på det kulturella området. *Arbetarnas Bildningsförbund/Sjöfolkets Studieavdelning* önskar att ett direkt samarbete tas upp mellan studieavdelningen och välfärdsorganet beträffande den kulturella verksamheten. *Göteborgs biblioteksnämnd* anför att Svenska sjömansbiblioteket bör svara för all bokdistribution till handelsflottans ombordanställda. *Sveriges riksidrottsförbund* betonar den stora betydelsen av idrott som aktiv fritidssysselsättning. De särskilda idrottsanläggningarna för sjöfolk bör inte avvecklas. Den ringa utnyttjandegraden kan bero på bristande information och ledarbrist. *Svenska Korporationsidrottsförbundet* anser däremot att det statliga välfärdsorganet inte bör ha egna idrottsanläggningar. Behovet av utrymme för idrott bör kunna tillgodoses vid kommunala anläggningar. *Korporationsidrottsförbundet* erbjuder sig att på flera sätt bistå välfärdsorganet i motionsidrottsverksamheten. *Stiftelsen Göteborgs Sjöfartshotell* anser att det för arbetslösa sjömän alltjämt finns behov av billiga hotellrum men att detta behov sannolikt bäst kan tillgodoses inte genom särskilda sjöfartshotell utan genom att bidrag lämnas till täckande av rumskostnaden i andra, valfria hotell. Vid denna lösning bör nuvarande stiftelser för sjöfartshotell finnas kvar och avkastningen av stiftelsekapitalet användas för sådan subventionering. *Stiftelsen Sjöfartshotellet i Sundsvall* delar utredningens uppfattning att sjöfartshotell numera inte behövs och har för avsikt att upplösa sin stiftelse. *Sjöbefälsskolornas Elevorganisation* finner ett successivt avvecklande av sjöfartshotellen vara realistiskt och anser att det är en uppgift närmast för sociala myndigheter att ordna bostäder åt sjöfolk utan fast egen bostad. *Stiftelsen Stockholms Sjöfartshotell* avvisar förslaget om en generell avveckling av stödet åt sjöfartshotellen i Sverige.

Utredningens förslag om förstärkning av välfärdsorganets personal med två resande välfärdssekreterare tillstyrks av *handelsflottans välfärdsråd*, *sjöfartsverket*, *statskontoret*, *Rederiföreningen för mindre fartyg*, *Svenska Kyrkans Sjömansvårdsstyrelse*, *Svenska Maskinbefälsförbundet*, *Sveriges fartygsbefälsförening* och *Sveriges Redareförening* samt lämnas utan erinran av *Svenska Sjöfolksförbundet*. Välfärdsrådet, sjöfartsverket och fartygsbefälsföreningen påpekar dock att de resande sekreterarnas arbete bör ha karaktären av försöksverksamhet.

Förslaget om förstärkning av välfärdsorganets centrala kansli med en tjänsteman tillstyrks av *handelsflottans välfärdsråd*, *Rederiföreningen för*

mindre fartyg, Svenska Kyrkans Sjömansvårdsstyrelse, Svenska Maskinbefälsförbundet och Sveriges Redareförening samt lämnas utan erinran av *Svenska Sjöfolksförbundet*. Enligt *sjöfartsverkets* och *Sveriges fartygsbefälsförenings* uppfattning bör ställningstagande till frågan om en sådan förstärkning anstå i avvaktan på resultatet av den föreslagna översynen av kansliets inre organisation och arbetsrutiner. *Statskontoret* tillstyrker denna översyn och förklarar sig berett medverka därvid.

Till utredningens förslag om välfärdsorganets organisationsform och benämning ansluter sig det stora flertalet remissinstanser.

Statens kulturråd och *Svenska Korporationsidrottsförbundet* vill bli representerade i välfärdsorganets styrelse.

I fråga om sektionen i Stockholm anser *Svenska Maskinbefälsförbundet* att den bör förbli fristående från det centrala kansliet. En upplösning av sektionsstyrelsen skulle medföra att för verksamheten betydelsefulla kontakter förlorades. *Stockholmssektionens styrelse* förordar att en förnyad intern utredning görs om den framtida verksamheten i Stockholm.

Förslaget till finansieringssätt tillstyrks av *handelsflottans välfärdsråd, Svenska Maskinbefälsförbundet, Svenska Sjöfolksförbundet, Sveriges fartygsbefälsförening* och *Sveriges Redareförening*. *Sjöfartsverket* anför att finansiering medelst höjda fyravgifter i och för sig kan vara en praktisk lösning. Skälen för statens engagemang i välfärdsarbetet kunde emellertid motivera att ett visst statligt bidrag över budgeten utgick till verksamheten även i fortsättningen. Verket vill dock inte motsätta sig utredningens förslag i denna del. *Statskontoret* och *Rederiföreningen för mindre fartyg* framhåller att behov inte bör finnas av en arbetsgivaravgift såsom kompletterande finansieringskälla utöver fyravgifterna. *Riksrevisionsverket* anser att möjligheten borde ha utretts att tillämpa det gällande finansieringssystemet även i framtiden men med ändrade relationer mellan kostnadsansvaret för sjömän, redare och staten. Därtill kunde tänkas avgiftsdifferentiering mellan olika slags sjöfart i syfte att nå prestationsrelaterade avgifter. Finansiering via en fond bör helst undvikas av principiella skäl. Den av utredningen föreslagna formen för finansiering av verksamheten under budgetåret 1975/76 lämnas utan erinran av samtliga remissinstanser utom av *riksrevisionsverket*, som menar att frågan om det väntade driftunderskottet om möjligt bör lösas med ett anslag, som täcks av framtida avgifter, och av *Rederiföreningen för mindre fartyg*, som anser att driftunderskottet bör täckas direkt över statsbudgeten.

5 Föredraganden

Handelsflottans välfärdsråd planlägger och samordnar välfärdsarbetet för sjöfolk. Rådet, som är en statlig myndighet, består av bl. a. representanter för arbetsgivarnas och arbetstagarnas organisationer inom handelsflottan.

Välfärdsrådets verksamhet innefattar bl. a. stöd åt sjöfartshotellverksamhet, sjöfartsklubbar och fritidsanläggningar samt anskaffning och distribution till fartygen av filmer, TV-kassettprogram, ljudband, tidningar och böcker, allt i syfte att motverka den isolering, som arbetet ombord på fartyg kan medföra.

För sin verksamhet har välfärdsrådet dels ett centralt kansli i Stockholm, dels personal stationerad i hamnar i Sverige och utomlands. Den lokala verksamheten är vanligen knuten till särskilda sektioner med – för sektionerna i Sverige – representanter för de ombordanställdas fackliga organisationer, olika andra sjöfartsintressenter och kommunala organ. Utomlands brukar sektionstyrelserna innefatta representanter för svenska konsulat och Svenska Kyrkans Sjömansvårdsstyrelse. Antalet av välfärdsrådet stödda sjöfartshotell är f. n. nio, varav ett skandinaviskt utomlands. De svenska sjöfartshotellen drivs av stiftelser.

Till finansieringen av välfärdsrådets verksamhet utgår enligt lagen (1948:495 med senare ändringar) om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk en särskild välfärdsavgift, som uppgår till visst öretal för dag och sjöman under den tid sjömannen är för utrikes fart påmönstrad svenskt handelsfartyg. Avgiften betalas till hälften av sjömannen och till hälften av redaren. Av staten lämnas årligen från anslaget Avsättning till handelsflottans välfärdsfond under sjätte huvudtiteln bidrag till välfärdsarbetet. Bidraget uppgår till samma belopp, som inflyter från sjömän och redare. Välfärdsavgifterna och det statliga bidraget tillförs handelsflottans välfärdsfond, som dessutom vid några tillfällen har tillförts särskilda statliga medel för utgifter av investeringskaraktär.

Antalet ombordanställda har efter hand gått ned. Därmed har också välfärdsavgifterna och det statliga bidraget till välfärdsarbetet minskat. Samtidigt har – bl. a. genom utvecklingen i samhället i övrigt – kraven växt på välfärdsarbetets kvalitet och omfattning. De minskade intäkterna har därför under senare år inte kunnat täcka kostnaderna för verksamheten. Medel för att täcka underskott i den löpande verksamheten har fått tas ur välfärdsfonden, som nu är i det närmaste helt förbrukad. Dessa omständigheter samt det förhållandet, att ändrade arbetsbetingelser för sjöfolket har gett anledning att överväga förändringar i riktlinjerna för välfärdsarbetet, har – som jag framhöll i prop. 1975:1 – motiverat tillkallandet av en utredningsman för översyn av inriktning, organisation och finansiering av den verksamhet, som bedrivs av handelsflottans välfärdsråd. I betänkandet (Ds K 1975:7) Kultur och fritidsverksamhet inom handelsflottan har utredningsmannen redovisat resultatet av sitt arbete.

I betänkandet föreslås att det statliga välfärdsorganet för handelsflottan skall förbli en myndighet av verkstyp.

I fråga om välfärdsarbetets framtida inriktning föreslår utredningsmannen att stöd åt sjöfartshotellverksamhet bör upphöra och att de nuvarande svenska sjöfartshotellen bör avvecklas och uppburna statsbidrag återbäras. I sam-

manhanget konstateras, att de sociala skäl som en gång motiverade att hotellen inrättades inte längre finns. Fartygens liggetid i hamn har blivit allt kortare, och i takt därmed har sjömännens möjlighet minskat att utnyttja för dem avsedda särskilda fritidsanläggningar. Utredningsmannen föreslår vidare, att de av välfärdsrådet stödda fritidsanläggningarnas utnyttjandegrad ingående studeras under en provotid, varefter för var och en frågan om eventuell avveckling bör prövas. Film- och ljudbandsdistributionen till fartygen bör något ökas. Välfärdsrådet och Svenska sjömansbiblioteket i Göteborg bör tillsammans utreda om det inte är mest rationellt att all litteraturförsörjning till de ombordanställda tas om hand av sjömansbiblioteket.

Utredningsmannen föreslår att välfärdsorganets personalorganisation utökas med en tjänst knuten till det centrala kansliet och – efter norsk förebild – med två befattningar för resande välfärdssekreterare. Namnet handelsflottans välfärdsråd bör ändras till handelsflottans kultur- och fritidsråd, som bättre än den nuvarande benämningen motsvarar verksamhetens innehåll.

Med få undantag har remissinstanserna godtagit förslagen om den huvudsakliga inriktningen av det fortsatta välfärdsarbetet.

Utredningsmannen föreslår att verksamheten fr. o. m. den 1 juli 1976 finansieras genom att en andel av de statliga sjöfartsavgifterna tas i anspråk för ändamålet och tillförs välfärdsfonden, som i fortsättningen bör benämnas handelsflottans kultur- och fritidsfond. Lagen om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk föreslås i enlighet härmed upphöra att gälla med utgången av juni 1976. Om den föreslagna andelen av sjöfartsavgifterna framdeles av särskilda skäl skulle komma att visa sig otillräcklig för välfärdsarbetets finansiering, förutsätter utredningen att en särskild arbetsgivaravgift kan införas såsom kompletterande finansieringskälla.

För täckande av det driftunderskott i välfärdsrådets verksamhet som beräknas uppstå för budgetåret 1975/76 föreslår utredningen, att den på redarna ankommande delen av nuvarande välfärdsavgift höjs från 5 öre till 165 öre för dag och sjöman med verkan fr. o. m. den 1 januari 1976.

Jag kan för egen del i allt väsentligt ansluta mig till förslagen om den fortsatta inriktningen och organisationen av välfärdsverksamheten. Jag anser således i likhet med utredningsmannen och de flesta remissinstanserna, att stödet åt sjöfartshotellen bör – efter prövning i varje särskilt fall – avvecklas med hänsyn till den allmänna utveckling som skett sedan denna stödform tillkom. När det gäller sjöfolksförbundets synpunkter på behovet av goda och billiga övernattningsrum – som jag i och för sig finner beaktansvärda – anser jag att denna fråga vid behov får övervägas i annat sammanhang i samband med den successiva avvecklingen av stödet.

Jag anser vidare att frågan om Svenska sjömansbibliotekets övertagande av litteraturförsörjningen till de ombordanställda snarast bör prövas av välfärdsorganet och sjömansbiblioteket.

Liksom flertalet av de remissinstanser som har berört frågan om de av

välfrädsrådet stödda fritidsanläggningarna ansluter jag mig till utredningsmannens förslag om att anläggningarnas utnyttjandegrad bör närmare undersökas i samarbete mellan välfrädsorganet och idrottens organisationer och att man i anslutning härtill i varje särskilt fall prövar om tillräckliga skäl finns för att bibehålla resp. anläggning. Jag vill sammanhanget hänvisa till de möjligheter som de kommunala idrottsanläggningarna kan erbjuda. Beträffande den framtida motionsidrottsverksamheten vill jag särskilt peka på idrottsorganisationernas beredvillighet att bistå välfrädsorganet.

Vad gäller de förslag som utredningsmannen har framfört om bl. a. förstärkning av den till verksamheten knutna personalen samt om viss utvidgning av ljudbands- och filmdistributionen får behovet härav senare prövas inom ramen för de resurser som står till verksamhetens förfogande och med hänsyn till de rationaliseringsmöjligheter som erbjuder sig.

Jag ansluter mig till utredningsmannens förslag, att det statliga välfrädsorganet även i fortsättningen skall vara en myndighet av verkstyp men att namnet handelsflottans välfrädsråd ändras till handelsflottans kultur- och fritidsråd. Som framgår av det föregående har utredningsmannens överväganden varit inriktade på riktlinjerna i stort för verksamheten samt på de ekonomiska förutsättningarna för denna. De har däremot inte avsett rådets interna organisation. Denna bör göras till föremål för en särskild översyn, och jag avser att ta initiativ till en sådan.

Jag övergår nu till frågan om finansieringen av välfrädsverksamheten.

Förslaget om framtida finansiering av välfrädsverksamheten via en handelsflottans kultur- och fritidsfond, som tillförs en andel av de statliga sjöfartsavgifterna, har tillstyrkts av flertalet av de remissinstanser som har yttrat sig i frågan. Även om vissa invändningar – som bl. a. riksrevisionsverket påpekat – kan riktas mot förslaget kan jag ansluta mig till uppfattningen att det är rimligt att kostnaderna för välfrädsarbetet i första hand bestrids av redare, som trafikerar svenska farvatten. Jag ansluter mig till utredningens förslag i denna del. Omläggningen bör som har föreslagits ske den 1 juli 1976. Samtidigt bör lagen om avgifter till välfrädsanordningar för sjöfolk upphävas. Till den nuvarande lagen ansluter kungörelsen (1961:89) angående välfrädsavgifter. I denna finns bestämmelser om beräkning och erläggande av sådana avgifter. Kungörelsen bör upphävas samtidigt med lagen. Det kan emellertid inte uteslutas att det även efter den 1 juli 1976 kan finnas behov av föreskrifter för beräkning och erläggande av välfrädsavgifter som har utgått enligt lagen. Sådana föreskrifter bör få meddelas av regeringen. En föreskrift om detta bör tas in i lagen om upphävande.

Omläggningen innebär att uttaget genom de statliga sjöfartsavgifterna – som hittills enbart avsetts täcka kostnader inom sjöfartsverket – för detta ändamål måste höjas med ett belopp motsvarande ca 7 % av de nuvarande fyravgifterna.

Som utredningsmannen har framhållit kan det framöver visa sig att en finansiering med enbart sjöfartsavgifter inte förslår. Detta kan följa såväl av utgiftsanspråken i fråga om den verksamhet som traditionellt finansieras genom dessa avgifter som av utvecklingen såvitt avser välfärdsverksamheten. Med hänsyn härtill bör möjligheten hållas öppen att också införa en särskild arbetsgivaravgift. Utredningsmannen har lagt fram förslag till lag om en sådan avgift.

Förslaget att det driftunderskott i storleksordningen 4 milj. kr. som beräknas uppstå i välfärdsrådets verksamhet budgetåret 1975/76 skall täckas genom höjning av redarnas del av nuvarande välfärdsavgift har lämnats utan erinran eller tillstyrkts av flertalet remissinstanser, bl. a. Sveriges Redareförening. Jag förordar att lagen om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk ändras i enlighet med utredningsmannens förslag.

6 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. antaga förslaget till lag om ändring i lagen (1948:495) om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk,
2. antaga förslaget till lag om upphävande av lagen (1948:495) om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk,
3. godkänna de av mig förordade allmänna riktlinjerna för den framtida inriktningen, organisationen och finansieringen av kultur- och fritidsverksamheten inom handelsflottan.

7 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.